

HK: 10755/1970 gyjtó ⑤

BELÜGYMINISZTERIUM

Szám: 10—24/5/1959.

SZIGORÚAN TITKOS!

Sorszám: 0011.....

**MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
BELÜGYMINISZTERHELYETTESÉNEK**

5. számú utasítása
**a rendőrsők bűnügyi munkájával
kapcsolatban**

A MINŐSÍTÉS MEGSZÜNT
az 1995. évi LXV. tv. 28. §-ára
figyelemmel

10—24/5/1959.

A MINŐSÍTÉS MEGSZÜNT
az 1995. évi LXV. tv. 28. §-ára
figyelemmel

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASAG
BELÜGYMINISZTERHELYETTESENEK

5. s z á m ú u t a s í t á s a

a rendőrőrsök bűnügyi munkájával kapcsolatban

A rendőrőrsök bűnügyi munkája ellenőrzése alapján megállapítottam, hogy a rendőrőrsök 13. számú utasításom megjelenése óta (8—99/13/1957. — 1957. évi 12. számú RUT.) jelentős eredményeket értek el a közrend és a közbiztonság megszilárdítása mellett a bűnügyi munka színvonala emelése terén.

A rendőrőrsök általában sikerrel oldották meg a bűnügyi hatáskör alapján rájuk háruló nyomozati feladatokat.

A vizsgálatok megállapították, hogy a nyomozótiszthelyettesi intézmény beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Azáltal, hogy a nyomozati munkára rendőrőrsök politikailag és szakmailag legképzettebb, kriminalisztikai ismeretekkel és a bűnüldöző munka iránti érzékkel rendelkező tagjait osztották be, a rendőrőrsök nyomozati munkája fokozatosan javult. Gyorsabbak és némileg alaposabbak lettek a nyomozások, megjavult a felderítő munka és a bűncselekményeket megelőző tevékenység is.

A kedvező jelenségek ellenére sem lehet azonban megelégedni az eddig elért eredményekkel. A kapitányságvezetők, a bűnügyi és közrendvédelmi alosztályvezetők mulasztásokat követtek el az őrsök bűnügyi munkája ellenőrzése és segítése terén.

A rendőrőrsök nyomozati munkája korántsem éri még el az előttük álló feladatok megfelelő ellátásához megkívánt színvonalat. A bűnüldöző tevékenység nagy általánosságban még alacsony szinten mozog, abban lépten-nyomon alapvető hiányosságokat lehet találni.

A bűnüldöző munka megjavítása, a bűnügyi munka színvonalának további emelése érdekében az alábbiakat

r e n d e l e m e l:

1. A rendőrörsök bűnügyi munkájában fokozottan kell kidomborodnia a társadalmi tulajdon védelmére irányuló erőfeszítéseknek.
2. Az eddigi tapasztalatok alapján meg kell javítani a járási rendőrkapitányságok revíziós, ellenőrző, segítő munkáját a rendőrörsök bűnügyi munkája vonatkozásában.
3. További lépéseket kell tenni a rendőrörsökön szolgálatot teljesítő nyomozótiszthelyettesek és körzeti megbízottak büntetőjogi, kriminalisztikai ismereteinek bővítése érdekében.

I.

Annak érdekében, hogy a rendőrörsök bűnügyi munkája fokozottabb mértékben forduljon a társadalmi tulajdon védelme felé, szükséges a 13. számú utasításomban megállapított bűnügyi hatáskör alábbi megváltoztatása:

A 13. számú utasításom 3. számú mellékletének 1. bekezdését az alábbiak szerint módosítom:

Személyi tulajdon (BHO. 422—426. pontig) kárára elkövetett lopás 1000 Ft kárértékig, társadalmi tulajdon kárára (BHO. 230. pont) elkövetett lopás 5000 Ft kárértékig a rendőrörsök bűnügyi hatáskörébe tartozik.

A 3. számú melléklet az alábbi örs hatáskörébe tartozó bűncselekményekkel bővül:

Árdrágító visszaélés [BHO. 265. pont c) alpont] abban az esetben, amikor az üzérkedés — figyelemmel az elkövetőkre, az elkövetési módra — a helyi jelleget nem haladja meg és az üzérkedés tárgya élelmiszer, mezőgazdasági termék.

Tartási kötelezettség elmulasztásával elkövetett bűntett (1958. 21. tvr., Magyar Közlöny 1958. VIII. 3. 70. száma).

A városi, járási rendőrkapitányság vezetők, valamint bűnügyi osztályvezetők ezzel kapcsolatban adjanak fokozott segítséget ahhoz, hogy a rendőrörsök a kibővített bűnügyi hatáskört a társadalmi tulajdon védelme érdekében eredményesen végre tudják hajtani.

II.

Az ellenőrzések megállapították, hogy a rendőrkapitányságok revíziós, ellenőrző és a bűnügyi munkát segítő tevékenysége a rendőrőrsök vonatkozásában nem megfelelő. A hibák e téren történő kijavítása érdekében az alábbiakat rendelem el:

- a) A rendőrőrsök bűnügyi munkájának időszakos ellenőrzését a bűnügyi álosztályvezetők saját személyükben végezzék el úgy, hogy ezt az ellenőrzést a rendőrőrsök közrendvédelmi parancsnokok által bejelentett szemléje alkalmával fogatosítsák.

Jelen utasításom 1. számú mellékleteként kiadom a rendőrőrsök bűnügyi munkája ellenőrzésének szempontjait.

- b) Tegyük behatóbbá a bűnügyi álosztályvezetők a rendőrőrsök által lenyomozott bűnügyek feletti revíziós tevékenységet. A revízió a nyomozati munka érdemi elbírálásával foglalkozzék, azzal, hogy megtették-e a nyomozást végző nyomozótiszthelyettesek, körzeti megbízottak mindent a bűncselekmény sikeres felderítése és befejezése érdekében. Amennyiben a revízió során a bűnügyi álosztályvezetők ennek ellenkezőjét tapasztalják, úgy a bűnügyi ügyiratokat az illetékes ügyészi szervekhez ne továbbítsák. Adják vissza az iratokat a nyomozást folytató rendőrőrsnek, részletesen meghatározott nyomozati utasítással.
- c) A bűnügyi álosztályvezetők rendőrőrsönként gyűjtsék a bűnügyi ügyiratok revíziója során észlelt tapasztalatokat. Ezeket a tapasztalatokat az őrsök bejelentett szemléje alkalmával fogatosított ellenőrzések, valamint az időszakonként megtartott őrsparancsnoki értekezletek alkalmával fel kell használni.
- d) A bűnügyi munkában eredményes munkájukkal, hosszabb időn keresztül kitűnt, vagy egyes ügyekben kiemelkedő eredményt elért nyomozótiszthelyetteseket, körzeti megbízottakat és őrsparancsnokokat dicséretre és pénzjutalomra kell javasolni.

III.

Nélkülözhetetlenül szükséges, hogy a rendőrőrsök bűnügyi munkáját végző nyomozótiszthelyettesek és körzeti megbízottak fokozott büntetőjogi és kriminalisztikai oktatásban részesüljenek. A kiképzési tervben meghatározott oktatás mellett ennek érdekében az alábbiakat rendelem el:

- a) Jelen utasításom 2. számú mellékleteként kiadott tájékoztatót valamennyi rendőrőrsön oktatás tárgyává kell tenni. A tájékoztatóban felsorolt, a nyomozási munka színvonalát gátló hibák megszüntetésére, a vezetőknek intézkedést kell foganatosítaniok.
- b) Oktatás tárgyává kell tenni a Legfőbb Ügyész 8/1958. Legf. Ü. sz. utasítását, a 8/1958. számú utasításomat, valamint az 1956. évi 11. tvr.-el módosított 1950. 24. tvr.-t.
- c) A rendőrkapitányság vezetők szervezzék meg az a) és b) pontban felsorolt anyagok elsajátításának ellenőrzését. 1959. június hónapban minden őrsparancsnok, nyomozótiszthelyettes, körzeti megbízott felkészültségét le kell ellenőrizni.
- d) Felül kell vizsgálni a rendőrőrsök jogszabálygyűjteményekkel való ellátottságát. Intézkedni kell a fennálló hiányok pótlására. (BHÜ. BP.)

A 8/1958. számú utasításomban az őrsök nyomozati határidejét 14 napban állapítom meg. Felhívom a rendőrkapitányság vezetőket, bűnügyi alosztályvezetőket ezen utasításom maradéktalan betartásának ellenőrzésére. A rendőrőrsök parancsnokai esti jelentésükben ügyiratszám és tárgy szerint, valamint a 14 napos határidő elégtelensége okának feltüntetésével jelentsek azokat a bűnügyeket, amelyek nyomozásánál a 14 napos határidő lejár és kéri azokat meghosszabbítását. A meghosszabbítást az őrsparancsnok hivatalos feljegyzés formájában vezesse rá az ügyírátra.

Hiányosságok merültek fel a folyamatos nyomozásokban beszerzendő erkölcsi bizonyítványok kérdésében. Ezzel kapcsolatban elrendelem, hogy az őrsök által történt nyomozások befejezése után, az őrsök készítsék el a 8/1958. számú utasításomban meghatározott összefoglaló nyomozati jelentésüket és az ügyíratot — arravaló tekintet nélkül, hogy az erkölcsi bizonyítvány megérkezett-e, vagy sem — terjesszék fel a rendőrkapitányságokhoz. Az összefoglaló nyomozati jelentés végén fel kell tüntetni azt a körülményt, hogy a rendőrőrs a nyomozás során az erkölcsi bizonyítványt mikor kérte meg. A megérkezett erkölcsi bizonyítványokat az ügyírat számra való hivatkozással, pótlólag továbbítani kell.

Az erkölcsi bizonyítványt kérő űrlapon meg kell jelölni azt, hogy az erkölcsi bizonyítványt annak kitöltése után melyik elsőfokú rendőrhatóságnak kell az ügyírat számra való hivatkozással megküldeni.

Utasítom a megyei rendőrfőkapitányság vezetőket, gondoskodjanak — a nyomozati eredményesség általános emelése, a társadalmi tulajdon

fokozott védelme biztosítása érdekében — jelen utasításom végrehajtásának rendszeres ellenőrzéséről.

Jelen utasításom a városi rendőrörsök munkájára nem vonatkozik.

Budapest, 1959. február hó 25.

Garamvölgyi Vilmos s. k.

r. vezérőrnagy
miniszterhelyettes

**VIZSGALATI SZEMPONTOK A VÁROSI ÉS JARASI
RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG BÜNÜGYI ÁLOSTALYAI
RÉSZERE, AZ ŐRSŐK BÜNÜGYI MUNKAJANAK
ELLENŐRZÉSÉHEZ**

I.

**AZ ŐRS BÜNÜGYI HELYZETÉNEK ÁLTALÁNOS
ÉRTÉKELESE**

1. Az ügyforgalom mennyisége és az ügyek jellege.
 - a) Az első vizsgálatnál visszamenőleg félévre, majd később negyed-
évre kell értékelni az őrsre érkezett bűnügyek számát.
 - b) Milyen egyéb ügyek (megkeresések, szabálysértések) elintézésé-
vel foglalkozott az őrs. Ezek mennyisége milyen mértékű volt,
mennyiben kötötték le az őrs beosztottainak munkaidejét.
 - c) A nyomozóiszthelyettesek és körzeti megbízottak milyen mér-
tékben vannak megterhelve ügyiratokkal. El kell érni, hogy jobb
munkaszervezéssel és a munkaidő alaposabb kihasználásával
dolgozhassanak. A bűnügyi iratok elsődleges feldolgozása a cél.
2. Az őrs területének bűnügyi fertőzöttsége, súlyponti bűncselekmények.
 - a) Egész évben általában és az egyes évszakokban milyen bűncse-
lekmények jellemzik a területet.

Ezeknek a bűncselekményeknek a visszaszorítására az őrs milyen
intézkedést tett. (Pl. mezei és egyéb lopások, üzérkedés meg-
gátlása érdekében a járőrözés mikénti megszervezése.)
 - b) A területen milyen jelentősebb objektumok vannak, ezek meny-
nyiben befolyásolják a fertőzöttséget és a súlyponti bűncselek-
mények előfordulását.
 - c) Mennyi a szokásos bűnözők száma és a hatályos körözött sze-
mélyek száma. Ezek ellenőrzése.

3. A járőrszolgálat célszerű irányítása.
 - a) A járőrszolgálat ellátásánál figyelembe veszik-e a terület sajátosságait, a bűnügyi munka, a társadalmi tulajdon eredményesebb védelme érdekében.
 - b) Az őrsparancsnok mennyiben segíti a nyomozótiszthelyettesek és a járőrök együttműködését a járőrszolgálatnál felszínre kerülő és az őrsnél lévő folyamatos bűnügyek elintézését.
 - c) A járőrszolgálat kiterjed-e olyan ellenőrzésekre, amelyeken keresztül adatokat szerezhetnek be a területen élő szokásos bűnözőkről, körözött személyekről.

II.

A NYOMOZÁS SZINNVONALA

1. Saját kezdeményezésű ügyek számának alakulása.
2. Panaszok, feljelentések és egyéb bűncselekményekre utaló jelentések elintézése.
 - a) A nyomozás elrendelése vagy megtagadása vonatkozásában az őrsparancsnok helyesen foglal-e állást.
 - b) Az őrs iktatása szabályos-e és az esti jelentésekben jelentik-e a nyomozáselrendeléseket.
 - c) A hatásköri utasítást betartják-e.
3. A nyomozás elrendelése és a bizonyítékok összegyűjtése.
 - a) A nyomozás elrendelésénél betartják-e a 8/1958-as számú utasítást. (Jogszabály megjelölése és határidő betartása.)
 - b) Milyen az őrsparancsnok eligazítása a beosztottak részére az elrendelt nyomozásoknál. (Szóban-e, vagy írásban történnek-e. A távollévő kmb-k felé írásban ad-e utasítást.)
 - c) A konkrét ügyek vizsgálatán keresztül az ügyben dolgozott beosztott és az őrs többi beosztottja bevonásával ki kell térni a helyszíni eljárásra,
 - a tanúk kihallgatására,
 - a házkutatások és személymetszások megtartására,
 - a bűnjelkezelések részletes értékelésére.

4. A terheltté nyilvánítás és kihallgatás színvonala.
 - a) A terheltté nyilvánítások kellő bizonyítékok alapján történnek-e? Gyakran előfordul, hogy a terheltté nyilvánítás és kihallgatás anélkül történik, hogy az ennek alapját képező beszerezhető bizonyítékok rendelkezésre állnának.
 - b) Figyelmeztetik-e terheltet a panaszjogára.
 - c) A kihallgatási jegyzőkönyvekben a személyadatok helyesen vannak-e felvéve. Gyakori pl., hogy női terhelnél foglalkozásként csak a „htb” kifejezést használják.
 - d) A felvett jegyzőkönyveknek milyen a tartalma.
 - f) A terhelt védekezésére felhozott körülmények tisztázva vannak-e. Szükséges esetekben történnek-e szembesítések.
 - g) Társadalmi tulajdon elleni bűncselekményeknél — ha alkalmazotról van szó — kitérnek-e arra, hogy terhelt ellen a vállalat fegyelmi eljárást indított-e és az milyen eredménnyel fejeződött be. Vállalta-e terhelt a kár megtérítését.
 - h) Bűnügyek nyomozása során kiterjed-e a figyelmük arra, hogy milyen okok tették lehetővé a bűncselekmény elkövetését. Pl. az ismeretlen tolvaj leleplezése mellett feltárják-e a lopás lehetőségét elősegítő laza és gondatlan kezelést is.
5. Iratismertetés.
 - a) Betartják-e az előírt rendelkezéseket.
 - b) Figyelembe veszik-e terhelt észrevételeit.
6. Az összefoglaló jelentések elkészítése.
 - a) Milyen az összefoglaló jelentés minősége. Azok tartalmazzák-e a nyomozás sorrendben lefolytatott mozzanatait. Különösen azokat, amelyekről a nyomozati anyagban nem találni írásbeli anyagot. (Pl. tanúk felkutatására tett intézkedések, megfigyelések, stb.)
 - b) A nyomozásra vonatkozó iratot rendben kezelik-e és összerakják-e. A költségjegyzékek megvannak-e.
7. A nyomozások eredményessége.
 - a) Kellő gyorsasággal intézik-e el az ügyeket. Mi okból és milyen számban húzódnak el a nyomozások.

- b) A nyomozati cselekmények helyesen történnek-e egymás után. Az egyes intézkedések között a nyomozás eredményességének kárára történnek-e hosszabb időkihagyások. Ha igen, mi ennek az oka? Érvényesíteni kell azt, hogy ha egy ügyben a nyomozást megkezdik, azt a befejezésig ne hagyják abba.
 - c) A befejezett ügyeket felterjesztik-e azonnal.
 - d) A vádemelési javaslatok és a megszüntetések arányát az egyes hónapokban végzett munka összehasonlításával kell megvizsgálni, különös figyelemmel az ismeretlen tetteses ügyekre.
 - e) A pótnyomozásra visszaadott ügyeket az őrs beosztottainak bevonásával különös gonddal és részletességgel kell értékelni és rámutatni a hiányosságokra a hasonló esetek elkerülése végett. Pótnyomozásra visszaadott ügyek száma és aránya, a pótnyomozás okainak megjelölése.
8. A rendőrség bűncselekményeket megelőző tevékenysége.
- a) Számszerint és minőség szerint mit mutat az őrs megelőző tevékenységeinek alakulása.
 - b) A járőrlapokon, vagy külön jelentéseken feltüntetett észleletek elintéztet nyernek-e. Gyakran előfordulnak, hogy a járőrszolgálat során tapasztalt jelentések (pl. bizonyos társadalmi tulajdon felszínes biztosítása, vagy pl. tűzrendvédelmi szabályok betartásának hiányossága) visszatérőek, bennük érdemleges intézkedések nem történnek. Akadnak olyan jelzések is, amelyek egyes személyeknek bűncselekménnyel összefüggésbe hozható életmódjáról, költségeiről tesznek említést. Ezen adatok felhasználásánál is hasonló hiányosságok mutatkoznak.
- Ezeket az elintéztetlen kérdéseket konkrét feljegyzésbe kell venni és bennük a szükséges intézkedést mielőbb eszközölni.
9. A szokásos bűnözők, körözött személyek ellenőrzése.
- a) A szokásos bűnözők ellenőrzésénél betartják-e az 5-ös számú nyilvántartási utasítást.
 - b) A területre hatályos körözött személyek nyilvántartásba vannak-e véve. Az őrsön lévő mutatókat vezetik-e.
 - c) A megelőző tevékenység során az őrsök beosztottai a részükre előírt utasítás szerint kapcsolataikat hogyan és milyen eredményekkel használják fel.

III.

TÖRVENYESSEG HELYZETE

1. a) Az őr az általa fogatosított kényszerintézkedéseknél betartja-e a törvényességet. Itt meg kell vizsgálni, hogy az utóbbi időszakban milyen előállítások fordultak elő, ezeknél, továbbá a folyamatos ügyek végzésénél (házkutatásnál, személymozgásnál, egyes személyek ellenőrzésénél, terheltkénti kihallgatásoknál, egyéb kihallgatásoknál) történtek-e törvénytértések.
- b) Vizsgálni kell azt, hogy az őrökön az ott megjelenő állampolgárokkal szemben milyen bánásmódot tanúsítanak.

IV.

A tapasztalt hibák feltárása alkalmával rá kell mutatni azok okaira is. A feltárt hiányosságokat és azok okait az őrparancsnokkal és a beosztottakra vonatkozóan azokkal is értékelni kell. Az egyes beosztottakat érintő kérdéseket meg kell beszélni és a megoldás útját meghatározni. Ilyen lehet pl. a jogszabályismeretek hiányosságának megszüntetésére a szükséges oktatás megszervezése, vagy pl. az őrparancsnok irányító, ellenőrző munkájának értékelése és e munka jobbátétele. Ilyen lehet pl. az adott őr fegyelmi helyzetének megjavítása is.

A bűnügyi munka ellenőrzése során szemelőtt kell tartani azt, hogy az ügyforgalom alakulása és az egyes személyekre eső megterhelés bűnügyi tekintetben összefügg az őr általános feladataival. — Ezért ezeket az általános feladatokat is figyelemmel kell kísérni és rajtuk keresztül azt vizsgálni, hogy az őr mennyiben tölti be funkcióját.

Ezért szoros kapcsolatot kell létesíteni az egyéb szakágak helyi parancsnokaival, hogy az ilyen szoros együttműködés is segítse elő az őr területének rendjét és nyugalma.

Az őr bűnügyi ellenőrzéséről írásbeli jelentést kell szerkeszteni fenti szempontoknak megfelelően, a hibák kijavítását célzó feladatok megjelölésével.

Az ellenőrzésről készült jelentés 1 példányát a Rendőrkapitányság Vezetőjének jóváhagyása után, az ellenőrzött őr parancsnokának kell megküldeni. A jelentés megküldésén kívül, az érvényben lévő utasí-

tásnak megfelelően, a bűnügyi alosztályvezető az ellenőrzés befejeztével köteles észrevételeit az őrs ellenőrzési naplójába bevezetni.

Az őrs bűnügyi munkája ellenőrzésekor a korábbi ellenőrzésekről készült jelentést és az abban megjelölt hibák kijavítását, feladatok végrehajtását figyelemmel kell kísérni.

T Á J É K O Z T A T Ó

a rendőrőrsök nyomozati munkájának helyzetéről

I.

BEVEZETÉS

A Legfőbb Ügyészség a BM. Országos Rendőrfőkapitánysággal közösen megvizsgálta a rendőrőrsök nyomozati munkáját.

A vizsgálatok megállapították, hogy a nyomozótiszthelyettesi intézmény eddig beváltotta a hozzáfűzött reményeket. A rendőrőrsök nyomozásának a színvonala fokozatosan javult, gyorsabbak lettek a nyomozások, megjavult a felderítő munka és a bűncselekményeket megelőző tevékenység is.

A kedvező jelenségek ellenére sem lehet azonban megelégedni az eddig elért eredményekkel. A rendőrőrsök nyomozati munkája korántsem éri el az előttük álló feladatok megfelelő ellátásához megkívánt színvonalat, a bűnüldöző tevékenység nagy általánosságban még mindig alacsony szinten mozog, benne lépten-nyomon alapvető hiányosságokat lehet találni.

A Legfőbb Ügyészség és a BM. Országos Rendőrfőkapitányság ebben a tájékoztatóban összegezi a feltárt hiányosságokat, hogy azok megszüntetésére meg tudják tenni a szükséges intézkedéseket.

II.

A)

A RENDŐRŐRSÖK NYOMOZATI MUNKÁJÁT JELLEMZŐ FONTOSABB ADATOK ISMERTETÉSE ÉS ÉRTÉKELESE.

1958. év elején a rendőrőrsök nyomozási aránya magasabb volt, mint a későbbi hónapokban. Januárban ugyanis meghaladta az 50 százalékot. Júniusban azonban a megterhelés mind ténylegesen, mind pedig száza-

lékos arányban csökkent. Ekkor ugyanis a rendőrörsök nyomozati munkájának aránya 45,3 százalék volt.

Országosan 1—1 nyomozótiszthelyettesre, illetve körzeti megbízottra 4—5 bűnügy nyomozása esett havonként. Ilyen megterhelés mellett el lehet várni, hogy a rendőrörsök alapos munkát végezzenek.

Helyenként azonban az átlagostól eltérő a megterhelés. Egyaránt kifogásolni kell, hogy pl. a balatonkenesei rendőrörs nyomozótiszthelyettese havonta átlagosan 6—10 bűnügyben nyomozott, de ugyanakkor a nagyecsed-i rendőrörs két nyomozótiszthelyettesére havonta mindössze 2—2 bűnügy nyomozását bízta.

A rendőrörsök foglalkoztatásánál mindig szemelőtt kell tartani azt az elvet, hogy a rendőrörsök elsődleges feladata a közrendvédelem. Ennek maradéktalan ellátását nem gátolhatja a bűnügyi munkával töltött mértékben való foglalkoztatás.

Ha az egyes megyék adatait vizsgáljuk meg és hasonlítjuk egymással össze, azt tapasztaljuk, hogy azok rendkívül eltérnek egymástól.

Amíg pl. Tolna megyében a rendőrörsök a bűnügyi nyomozásoknak következetesen 70—80 százalékát végezték és csupán jelentéktelen elérés mutatkozott Nógrád, Zala és Vas megyékben, addig Baranya megyében a rendőrörsök az összes nyomozásoknak csupán 24—28 százalékát nyomozták. Alig valamivel nagyobb a százalékos arány Csongrád és Győr-Sopron megyékben.

Ezeknek a nagy eltéréseknek az okait vizsgálva az alábbiakat állapíthatjuk meg:

- a) A tapasztalt eltéréseket jelentős mértékben az egyes megyék területi adottsága idézte elő. Azokban a megyékben, ahol a lakosság jelentős hányada él városokban, mint pl. Baranyában (Pécsen, Komlón, Mohácson), Csongrádban (Szegeden, Hódmezővásárhelyen, Szentesen és Csongrádon), vagy Győr-Sopron megyében (Győrött és Sopronban) ott az ügyek nagyobbik hányadát szükségszerűen a rendőrkapitányságok nyomozzák, mert ezekben a városokban, vagy legalábbis nagyobb részében a városi rendőrörsök nem végeznek nyomozásokat. Ott viszont, ahol pl. a megye területét jelentős erdőségek borítják, mint pl. Zala, Tolna, vagy Nógrád megyében, ott a fatolvajlások nagyobb száma miatt szükségszerűen a rendőrörsök megterhelésének százalékos aránya nagyobb volt.

- b) A rendőrörsök megterhelése nem kis mértékben a hatásköri szabályok különböző módon való érvényesülésével is összefüggésben áll. Éppen a Tolna megyében végzett vizsgálat állapította meg, hogy ott gyakorta megszegték a hatásköri rendelkezéseket és olyan ügyek nyomozását bízák a rendőrörsökre, amelyek lenyomozása azok felkészültségét meghaladta. De nemcsak Tolna megyében észlelték a vizsgálatok a hatásköri szabályok megsértését. Országos jelenség, hogy a rendőrörsök hatáskörükbe nem tartozó ügyekben is nyomoznak.

Megengedhetetlen, hogy a rendőrörsök olyan nagyszabású bűnügyekben nyomozzanak, mint pl. Lajosmizsén, vagy Barcsen, ahol 40 000, illetve 25 000 forintos károkozások tárgyában végeztek nyomozásokat. Helytelen továbbá megbízni a rendőrörsöket pl. izgatás, vagy erőszakos nemi közösülés miatt indított bűnügyek nyomozásával.

— o —

A rendőrörsök a legtöbb helyen az alábbi három nagy bűncselekménycsoportban végeznek nyomozásokat: testi sértéses ügyekben, állampolgárok javai ellen, valamint társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopások eseteiben. Ez a három csoport a rendőrörsök tevékenységének mintegy háromnegyed részét teszi ki. A fennmaradó részben vegyesen lehet találni üzérkedés, tartási kötelezettség elmulasztása által elkövetett, zártöréses sikkasztás és garázdaság büntettei miatt indított bűnügyek nyomozását.

A társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett bűnügyek között legnagyobb számban erdei falopások vagy tiltott legeltetések fordultak elő.

A személyi tulajdon sérelmére elkövetett büntettek körében legnagyobb számban a kerékpár-, és a mezei lopások, valamint csekélyebb számban a baromfilopások és a belopódzással elkövetett egyéb jellegű lopások fordultak elő. A rendőrörsök betöréses lopások eseteiben gyakorta végeztek nyomozásokat, amit kifogásolni kell, minthogy a nyomozótiszthelyettesek nem rendelkeznek az ilyen ügyek nyomozásához szükséges krimináltechnikai felkészültséggel. Ugyanígy kell kifogásolni, mint a hatásköri utasítás megszegését — azt a helytelen gyakorlatot, hogy az örsöket kerékpárlopási, zsebtolvajlási ügyek nyomozásával bízzák meg. Különösen Tolna, Bács-Kiskun és Pest megyékben nyomoztak nagy számban ilyen bűnügyekben a rendőrörsök.

— o —

A rendőrörsök által lenyomozott bűnügyek közel 70 %-a vádemelési javaslattal kerül át az ügyészségekhez. Ez az arány nem mondható rossznak.

Az eredményesség alakulását kedvezően befolyásolta a rendőrörsöknek az ismeretlen tetteses ügyekben kifejtett viszonylag kedvező felderítő munkája. A rendőrörsök által nyomozott és eredménytelenül befejezett ismeretlen tetteses ügyek száma és aránya hónapról-hónapra egyre biztatóbb képet mutat. A vizsgálatok megállapították, hogy a rendőrörsök nagyon sok helyen már felismerték az ismeretlen tetteses ügyek eredményes lenyomozásának legfontosabb előfeltételét: a gyorsaságot. A rendőrörsök a legtöbb helyen a bejelentést követően most már haladéktalanul megjelennek a helyszínen és a helyszín alapos meg szemléléséből kiindulva folytatják le a nyomozásokat. Január havában az ismeretlen tettes ellen indult bűnügyek 38,9 százalékát derítették ki a rendőrörsök. Júniusban ez az arány már 43,2 százalékot tett ki. Ezzel szemben már nem ilyen kedvező a bűncselekmény hiányában, valamint a Btá. 56. §-ára alapított nyomozás-megszüntetések számának, illetve arányának az alakulása.

A bűncselekmény hiányában történt nyomozás-megszüntetések aránya az összes nyomozás-megszüntetésekhez képest 23,5 százalék. Ez a meglehetősen magas arányszám azt mutatja, hogy nem volt elég alapos a feljelentések megszürése.

A Btá. 56. §-ára alapított nyomozás-megszüntetések aránya 7,2 százalék volt. A rendőrörsök — miként a százalékos arány is bizonyítja — meglehetősen ritkán tettek indítványt Btá. 56. §. alkalmazására, jól lehet ilyen állásfoglalásokra lett volna kellő számban lehetőség, amit az ügyészi állásfoglalások magasabb száma bizonyít. Ez azt mutatja, hogy a rendőrörsök munkájában még nem érvényesülnek teljes következetességgel a büntetőpolitikai irányelvek.

— o —

A rendőrörsök az általuk lenyomozott bűnügyek 11,3 százalékát kapják vissza az ügyészségektől pótnyomozásra. Ha ez az arány viszonylag nem is mondható rossznak, mégsem lehetünk vele megelégedve, mert ebben nincsen benne a rendőrkapitányságok által pótnyomozásra visszaküldött ügyek száma. Hozzávetőleges számítások alapján — minthogy ügyforgalmi adatok nem állnak rendelkezésre, — a rendőrkapitányságok által pótnyomozásra visszaadott ügyek száma megközelíti az ügyészségek által visszaadott ügyek számát. Így kb. minden ötödik ügy hiánypótlásra szorul, ami viszont a rendőrörsök nyomozati munkájának még alacsony színvonalára utal.

— 15 —

B)

A RENDŐRŐRSÖK NYOMOZATI MUNKÁJÁNAK ÉRTÉKELESE A NYOMOZÁS KÜLÖNBÖZŐ SZAKAIBAN

1. *A rendőrőrsök kezdeményező és felderítő tevékenysége:*

A rendőrőrsök saját kezdeményezésére indult bűnügyeinek aránya az összes nyomozott ügyek 13—16 százalékát teszi ki. Ez az arány azt mutatja, hogy a rendőrőrsök felismerték a saját kezdeményezések fontosságát.

Különösen kedvező volt az arány Vas, Hajdú, Nógrád, Szolnok, Zala és Heves megyékben, ahol gyakorta a 20 százalékot is meghaladta. Ezzel szemben Pest, Tolna, Győr-Sopron, Bács-Kiskun és Veszprém megyékben bizonyos fokú passzivitás volt tapasztalható, mert ezekben a megyékben mindössze 10 százalék körül mozgott a saját felderítések száma.

Volt pl. olyan rendőrőr, ahol különösképpen elhanyagolták a felderítést. Így pl. a sükkösi rendőrőr 1958. év első felében egyetlen-saját kezdeményezésű ügyben sem nyomozott, míg a já-noshalmi rendőrőr felderítési aránya mindössze 6 százalékot tett ki.

Nagy tájékozatlanságot árult el ebben a kérdésben a drávafoki rendőrőr. Itt ugyanis nem tudták, hogy mely ügyek a saját kezdeményezésűek. Itt mindazokat az ügyeket saját kezdeményezésűeknek tekintették, amelyekben a rendőrőr készítette a panaszjegyző-könyvet, azaz amikor a bűnügyek bejelentésre és nem saját kezdeményezésre indultak.

A felderítésben általában a hosszabb idő óta szolgáló és a területet jól ismerő rendőrök érték el a legjobb eredményeket. A fiatalabb rendőrök kezdeményező tevékenysége még gyenge.

2. *A panaszbejelentések során követett gyakorlat értékelése:*

A bűnügyek nagyobb számban az állampolgárok feljelentésére indulnak, amelyeket a rendőrőrök foglalnak jegyzőkönyvbe. A panaszjegyzőkönyveket a legtöbb helyen a mindenkori napos-szolgálatra beosztott elvtárs veszi fel. A jegyzőkönyvek megfelelő színvonalának biztosítása érdekében annak a gyakorlatnak a kialakí-

tása mutatkozik helyesnek, hogy azokat az őrsparancsnok, vagy a nyomozó tiszthelyettesek készítsék el, amennyiben az őrsön tartózkodnak, minthogy ezek felkészültsége viszonylag a legnagyobb. A büntető ügyek alakulását a megfelelően elkészített panaszjegyzőkönyvek nagymértékben befolyásolják.

A panaszjegyzőkönyvek nagy általánosságban megfeleltek a kívánalmaknak. A panaszosok kihallgatása egyre inkább részletesebbé kezd válni. A jegyzőkönyvekben igyekeznek kitérni a legkisebb mozzanatokra is, amelyek a bűnügy sikeres nyomozása szempontjából számításba jöhetnek. Egyes esetekben azonban már a terjengősség jeleit is lehetett észlelni a jegyzőkönyvekben.

Hibaként az alábbi körülményeket kell megemlíteni:

Magánvádas ügyekben tett panaszok jegyzőkönyvezését a rendőr-őrsök szívesen elhárítják maguktól és az ilyen ügyben panasztevőt előszeretettel küldik a járásbíróságokhoz. Ez a gyakorlat a bíróság székhelyén nem kifogásolható, de igenis helyteleníteni kell ezt ha az a bíróság székhelyén kívül történik, minthogy a panaszosoknak munkakiésést és felesleges költséget okoz a járási székhely felkeresése.

Ugyancsak helyteleníteni kell azt a gyakorlatot, hogy ismeretlen tettes ellen tett feljelentéseket nem jegyzőkönyveznek nyomban, hanem azzal utasítják el a panaszost, hogy várjon még pár napig, esetleg megkerül az eltűnt tárgy. Ilyen gyakorlatot követett a mágocsi rendőrség a kerékpár eltűnések esetében.

Esetenként hiányzik a panaszjegyzőkönyvekből a kárérték megjelölése, a sértett esetleges bizonyítékainak a felszámolása, vagy az ellopott tárgy alapos leírása. Esetenként polgári útra tartozó ügyeket vesznek fel büntető panaszjegyzőkönyvbe.

Nincsenek tisztában az illetékl rovás szabályaival. Olyan esetekben is kötelezik a panaszost illeték befizetésére, amikor annak nincsen meg az előfeltétele (pl. a letenyei rendőrség lopás büntette miatt tett panaszjegyzőkönyvre rovatott le illetéket a panaszossal), ugyanakkor pedig sok helyen még mindig csupán 20,— Ft illeték lerovására kötelezik a rágalmazás és szóbeli becsület-sértés büntette miatt feljelentést tevőket, holott a 21/1957. (VI. 2.) PM. sz. rendelet értelmében az illeték mértéke 30,— Ft.

3. A panaszbejelentések után tett intézkedések bírálata:

Az őrsparancsnokok a hozzájuk érkezett panaszbeadványokat általában az elintézésre megszabott 3 napi határidőn belül felülbí-

rálják és döntenek a további teendők felől. E téren észlelt kisebb mulasztások azzal magyarázhatók, hogy az őrsparancsnokok hiányos jogi felkészültségük folytán nem tudtak nyomban határozott állást foglalni az ügyben.

A feljelentések elbírálása során az alábbi jelenségeket lehetett megfigyelni:

Az időközben megszüntetett előzetes ellenőrzés intézményét helytelenül alkalmazták. Az előzetes ellenőrzések leple alatt nem egy ízben már nyomozati tevékenységet végeztek.

Vagyon elleni szabálysértések esetében nem hajtották végre következetesen a priorálást, holott ezt a cselekmények helyes minősítése feltétlenül és minden esetben megkövetelte volna.

A rendőrörsökön elvétele lehetett találni arra esetet, hogy a feljelentés elbírálása során tettek volna indványt a büntető útról való elterelésre. Ennek elsősorban az volt az oka, hogy a fegyelmi útra áttehető feljelentések többnyire a rendőrkapitányságokhoz érkeznek be és ott döntenek a fegyelmi útra terelés kérdésében. Amikor Btá. 56. §-os nyomozás megtagadásra tettek javaslatot a rendőrkapitányságoknak, azok helyesek voltak.

A nyomozás-elrendelések során az őrsparancsnokokat a megfontolás vezette. A legöbbs esetben a nyomozások elrendelése indokolt volt. A tapasztalt nem nagyszámú hiba, hiányos szakmai felkészültségükből adódott, mert nyomozásokat rendeltek el polgári jellegű panaszokra és szabálysértések eseteiben is.

A nyomozáselrendelések formája megfelelt az előírásnak. A 8/1958. Legf. Ü. számú utasításban előírt új forma alkalmazása már több problémát jelentett az őrsparancsnokoknak, mert a határozatokban gyakorta elmaradt a bűncselekmények szabatos megjelölése. Formai hibát követett el a bugaci rendőrség a 310/1958. sz. bűnügyben, mert elrendelő határozat hiányában végezte a nyomozást. Ugyanakkor a borsodnádasdi rendőrségen a nyomozások elrendelésekor indokolt határozatokat hoznak, amelyekre az utasítás nem kötelezi a rendőrörsöket.

4. A nyomozás elrendelése után tett intézkedések bírálata:

a) Formális intézkedések:

A rendőrörsöknek kötelessége az általuk elrendelt nyomozásokat esti jelentés kapcsán a rendőrkapitányságoknak jelenteni. Ennek a kötelezettségnek a rendőrörsök általában eleget tettek. Kötelessége volt továbbá a rendőrörsöknek, hogy a nyomozás

elrendelések után minden egyes bűnügyben költségjegyzéket fektessenek fel és azt szabályszerűen vezessék. A rendőrörsök ennek a kötelességüknek már csak hiányosan tettek eleget. Gyakorta elmulasztották a költségjegyzékek felfektetését. Ennek oka részben hanyagságra, részben pedig arra volt visszavezethető, hogy nem állt rendelkezésükre nyomtatvány. Több esetben észlelték a vizsgálatok, hogy a felfektetett költségjegyzékek vezetése nem volt megfelelő: olyan költségeket is feltüntettek a költségjegyzékben, amelyekre korábban a 19/1956. Legf. Ü. számú közös utasítás, jelenleg pedig a 8/1958. Legf. Ü. számú utasítás nem adott lehetőséget. Pl. „motorkopás” címén jegyezték be különböző összegeket több ügyben a dunavecsei rendőrörsön.

b) *A bizonyítékok egybegyűjtésének gyakorlata*

A bizonyítékok egybegyűjtése sok és alapvető hiányossággal történik. Azokban az ügyekben, amelyekben a tettes tagadott és a cselekmény jellege sem egyszerű, a nyomozások a legtöbb esetben hiányosak voltak.

A rendőrörsök nem tartották mindig szemelőtt a Bp. 3. §-ában lefektetett azt az elvet, miszerint mind a terhelt, mind pedig a mentő körülményeket ki kell deríteni. A nyomozások során gyakran észlelhető volt az a jelenség, hogy csupán a feltételezett bűncselekmény bizonyítását tartották szükségesnek, és mellőzték a mentő körülmények tisztázását.

Amennyiben a terhelt beismerte a cselekmény elkövetését, többnyire mellőzték a további bizonyítékok beszerzését. Ez a mulasztás aztán a bírósági tárgyaláson bosszulta meg magát, mert a terheltnek könnyen módjában állott a nyomozás során tett beismerő vallomását visszavonni.

Ugyancsak visszatérő hiányossággként észlelték a vizsgálatok, hogy a terhelt egyéniségének megnyugtató értékeléséhez szükséges bizonyítékok egybegyűjtését elmulasztották. Megelégedtek azzal a személyi jellemzéssel, amit a terhelt a kihallgatása során saját magáról mondott. Esetleg még az összefoglaló jelentés tartalmazott idevonatkozó adatokat, amelyek azonban nem bírtak bizonyító erővel és a bíróság előtt nem voltak érvényesíthetők.

Gyakorta elmulasztották az elkövetett bűncselekmény okainak kutatását és az elkövetését lehetővé tevő okok feltárását. Bár

azt is meg kell jegyezni, hogy e téren az utolsó hónapokban fokozatos fejlődés volt tapasztalható.

Visszatérő jelenségként észlelték a vizsgálatok, hogy amikor a tényálladékhhoz tartozó körülményeket nem tisztázták, ugyanakkor az ügyre egyáltalán nem, vagy csak jelentéktelen mértékben tartozó körülményeket a legrészletesebben vizsgálták. Különösen ismeretlen tettes ellen indított bűnügyekben volt tapasztalható, hogy tanúkat hallgattak ki nagy számban arravonatkozóan, hogy a sértettnek valóban létezett-e a hiányolt ingósága, de ugyanakkor a tettes felderítése érdekében tett intézkedések száma csekély volt.

A pótnyomozások elrendelésének gyakori indoka volt — különösen az év elején — a vagyon elleni bűncselekmények esetében az okozott kár összegének nem kellő módon való tisztázása. A helyzet azonban e téren már komoly mértékben megjavult és ezidőszereint ilyen természetű hibák egyre kisebb számban fordulnak elő.

Tapasztalható volt a vizsgálatok során, hogy a nyomozásokat csupán egyes cselekmények tisztázására irányítják, más cselekményeket ugyanakkor elmulasztanak tisztázni. Pl. a fatolvajlások esetében azt a lényeges körülményt néha elmulasztották tisztázni, hogy az ellopott fa élő volt-e vagy sem, és hogy a lopást megelőzte-e a fának a kivágása, vagy sem.

- c) *Az egyes bizonyítási eszközök alkalmazása körül az alábbi hiányosságok voltak megállapíthatók:*

A tanúvallomások körében bizonytalanság uralkodik ate tekintetben, hogy kiket és milyen jogkörben illet meg a mentességi jog. A mentességi joggal felruházott személyek körét általában szélesebb körben kívánják megállapítani, mint ahogy azt a BP. 55. és 57. §-ai meghatározzák. Így pl. a drávafoki rendőrőrs a 234/1958. számú bűnügyében mentességi jogot biztosított a gyanúsított anyósa testvérének, holott őt már ez a jog nem illette meg.

A jegyzőkönyvek bevezető részében a rokonsági fokot nem határozzák meg pontosan. Gyakorta csupán annyit írnak, hogy

a terhelt „rokona” vagy, hogy a tanú „érdekelt”, ahelyett, hogy pontosan meghatároznák a rokonsági, vagy érdekeltégi fokot.

Sokszor nem lehet megállapítani a tanú osztályhelyzetére utaló foglalkozást, mert pl. a férjes asszonyok esetében, amennyiben nincsenek munkaviszonyban, előszeretettel alkalmazzák a „htb”, esetleg a „háztartásbeli” megjelölést, ahelyett, hogy pl. az alábbi módon jelölnék meg: „5 holdas kisparaszt felesége”. A vallomásokat sokszor terjengősen foglalják jegyzőkönyvbe, de ugyanakkor elmulasztják tisztázni azt a körülményt, hogy a tanú miként szerezte az értesülését: közvetlen észlelet, vagy pedig hallomás alapján.

Gyakorta észlelhető jelenség volt, hogy azt a személyt, akivel szemben a bűncselekmény alapos gyanúja nem merült fel, tehát nem volt meg a terheltté nyilvánítás előfeltétele, tanúként hallgatták ki és ilyen esetben többnyire nem figyelmeztették az igazmondás kötelezettségére. Az ilyen kihallgatások során elkerülhetetlenül kérdéseket tettek fel neki a bűncselekményre vonatkozóan, amelyre a kihallgatott személynek szükségyszerűen vagy beismerőleg, vagy tagadólag kellett nyilatkozni, tehát lényegében terheltkénti kihallgatás folyt tanúkihallgatás leple alatt.

Előfordultak olyan esetek, amikor indokolt lett volna a helyszínen tapasztaltak rögzítése, ez nem történt meg. Többnyire olyankor mellőzik a helyszín megtekintését, amikor a terhelt védekezésének megvizsgálása tenné azt szükségessé. Pl. falopásos ügyekben, amikor a terhelt arra hivatkozik, hogy a saját erdejéből vágta ki a fát, mindig szükséges megtekinteni a helyszínt, hogy megnyugtatóan ellenőrizhessük a terhelt állítását.

További hiba, hogy ha a nyomozó volt is a helyszínen, elmulasztja megfelelően a helyszínen látottakat jegyzőkönyvben rögzíteni. A helyszíni észleleteket egyes helyeken csupán az összefoglaló jelentésben említik meg, ami nem tekinthető elég-séges intézkedésnek.

A tárgyi bizonyítékok beszerzése és kezelése körül az alábbi hibákat lehetett észlelni:

A bűnjeltárgyakat esetenként helytelenül a terhelt birtokában hagyják, ami által lehetőséget adnak azok esetleges megváltoztatására. Különösen fatolvajlásos ügyekben kell arra ügyelni, hogy a bűnjelfa megfelelőképpen biztosítva legyen.

Egyes esetekben a bűnjeltárgyakat nem vették pontosan számba és a bűneljegyzékben nem méret és darabszám szerint tüntették fel.

Gyakran elmulasztja a rendőrség ittas elkövető esetében az ittaság fokát vérvétellel megállapítani.

A fiatakorúak bűnügyeiben szinte visszatérő jelenség volt, hogy a környezettanulmányt, a fiatakorú anyakönyvi kivonattát és iskolai bizonyítványát csak pótnyomozásra szerezték be. Fiatakorúak ügyeinek nyomozását egyébként a rendőrsőkre bízni nem lehet.

Az erkölcsi bizonyítványok beszerzése körül a korábban tapasztalt hiányosságok már megszűnteknek mondhatók. Mégis meg kell említeni, hogy az erkölcsi bizonyítványokkal kapcsolatban hibaként jelentkezik azok elégtelen és olvashatatlan írással való kitöltése, valamint az a körülmény, hogy a vele közös nyomtatványon lévő vagyoni bizonyítványt nem választják le róla, nem gondoskodnak azok kiállításáról. Ezidőszereint gyakoribb hiányosság a vagyoni bizonyítványok beszerzésének az elmulasztása, mint az erkölcsi bizonyítványoké.

A büntető útról való esetleges elterelés megnyugtató elbírálása érdekében fontos nyomozati ténykedés a szolgálati jogviszonyban álló terheltekkel szemben vállalati vonalon esetleg alkalmazott joghátrányokat (fegyelmi döntést, kártérítési kötelezést) tartalmazó írásos bizonyítékok beszerzése. Ezeknek a bizonyítékoknak a beszerzése sokszor elmarad. Ehelyett esetleg az összefoglaló jelentésekben történik utalás arra, hogy a terhelttel szemben a munkaadó vállalata milyen eljárást alkalmazott. A jövőben arra kell törekedni, hogy a felelősségrevonás különböző módjait tartalmazó okiratok legalább másolatban, vagy a vállalat igazolásának formájában az iratok között feltalálhatók legyenek.

A rendőrsők egyre bátrabban élnek a házkutatások adta lehetőségekkel. Azonban a házkutatások során kifogásolható hibákat követnek el.

A leggyakrabban előforduló hibák, hogy mellőzik a hatósági tanúkat, hogy nem adnak a házkutatást szenvedőnek panaszjogot.

Szakértői vélemények beszerzésére a rendőrörsök munkája során döntően a testisértéses, valamint a falopások miatt indított ügyekben kerül sor. Amíg a testisértéses ügyekben a szakértői vélemény rendszerint beszerzésre kerül, addig a falopások miatt indított ügyekben még esetenként ez elmarad, bár meg lehet állapítani, hogy e téren az utóbbi hónapokban javulás következett be.

5. *A terhelte nyilvánítások gyakorlata:*

A terhelte nyilvánítások és a terheltkénti kihallgatások szakában ugyancsak sok és alapvető hibák jelentkeznek. Ezek a hibák azért tekinthetők a legsúlyosabbaknak, mert nem egyszer lényegesen csorbítják az állampolgárok jogait, különösen a védelemhez való jogot, károsan befolyásolják a terhelt egyéniségének helyes megítélését, helytelen ügyészi állásfoglalásokat eredményeznek. Ilyen hibák az alábbiak:

Legcsekélyebb gyanú hiányában is terhelte nyilvánítanak egyes személyeket. Ennek a gyakorlatnak az az oka, hogy a gyanúba vett személy esetleges beismerésétől várják a nyomozás gyors és eredményes befejezését.

Önkényesen egyes személyek terheltkénti felelősségrevonását mellőzik, jóllehet elegendő adat merült fel azok felelősségrevonására. Pl. a tettes mellett az orgazdát. Ilyen esetekben a kihallgatásuk rendszerint tanúként történik.

Még most is megtörténik, hogy gyermeket nyilvánítanak terhelte (kecskeméti külterületi őrsön).

A kihallgatási jegyzőkönyvekben következetesen felületesen, vagy hiányosan jelölik meg a terhelt korábbi büntetését. Példa erre a decsi rendőrőrs 28/1958. számú ügyiratában talált alábbi megjelölés „Bízzalomból való vásárlás miatt 1952-ben 4 hó”.

A panaszjogra való kioktatás és a bejelentett panasz elbírálása körül még mindig sok a hiba. A terhelttől kivett nyilatkozat még sok esetben nem szabatos és ha a terhelt panaszt jelentett be a határozat ellen, az iratoknak az ügyészhez való bemutatása elmarad.

A terheltté nyilvánítás esetén a bűncselekmény megjelölése sok esetben hiányosan történik. Többnyire megelégszenek az egyes bűncselekmények alapesetének a megemlítésével, de a minősítő körülményeket jelző törvényhelyeket már nem írják le a határozatban.

A kihallgatás során a terhelték önéletrajzát általában részletesen leírják. A szekszárdi rendőrőrsön volt tapasztalható, hogy ezt a fontos részt téves értelmezés folytán mellőzték.

A terhelt vallomását a legtöbb helyen összefüggően veszik jegyzőkönyvbe. A drávafoki rendőrőrsön tapasztalta a vizsgálat, hogy szükségtelenül kérdés-felelet formájában történik a jegyzőkönyvek elkészítése.

A kihallgatási jegyzőkönyvek hibája, hogy nem tűnik ki belőlük terhelt tagadása esetén a terhelő bizonyítékok elébe tárása és azokra adott nyilatkozata. Ilyen taktikai módszerek alkalmazását csak a ritkán tapasztalt szembesítési jegyzőkönyvek esetében lehetett találni, amelyekről viszont az az elterjedt helytelen vélemény, hogy inkább bírói, mintsem rendőri eljárás körébe tartozó tevékenység.

A terhelt által okozott kár megtérítése érdekében még mindig nem teszik meg a rendőrőrsök a szükséges lépéseket. Jobbára megelégszenek azzal a terhelti nyilatkozattal, mely elismeri a kár összegét és ígéretet tesz annak megfizetésére, de nem hatnak oda, hogy a terhelt a kármegtérítési szándékát azzal is kifejezésre juttassa, hogy a kárt egészben, vagy legalább részben az eljárás ideje alatt megtérítse.

6. *A befejező határozatok meghozatala körüli gyakorlat.*

Mint ahogy az érvényben lévő utasítás azok formáját rendkívüli mértékben leegyszerűsítette, nem esett kifogás alá. Az észlelt hiányosságok jelentéktelenek és inkább formális jellegűek voltak. Ilyen formális hiba volt pl., amikor egy ügyben annyi befejező határozatot hoztak ahány terheltje volt az ügynek, vagy pl., amikor eredménytelen nyomozás esetén is befejező határozatot hoztak egyes helyeken.

7. *Az iratismertetések.*

Az iratismertetések terén még gyakori hiányosságok vannak, bár egyre több biztatóbb jelét lehetett találni annak, hogy a formális iratismertetések száma egyre csökken. Sok helyen már feismerték az iratismertetés fontosságát és ebből kiindulva azt megfelelő lelkiismeretességgel hajtják végre.

Még számos formális iratismertetést lehetett észlelni. Nem ritkák az olyan esetek, amikor a terheltnek az a nyilatkozata szerepel az ismertetési jegyzőkönyvekben, hogy nem ért egyet a nyomozás anyagával, vagy valamely tanú vallomásával, de az ellenvetés bővebb kifejtése hiányzik a jegyzőkönyvekből.

Helyenként a nyomozótiszthelyettesek megelégszenek azzal a rövid terhelti nyilatkozat jegyzőkönyvbe vételével, hogy az észrevételeket a bíróság előtt fogja megtenni. Ilyen esetekben rendszerint elmarad annak a figyelmeztetésnek a jegyzőkönyvbe vétele, hogy a terhelt tartózkodó magatartása nem akadályozza az eljárás folytatását és tartózkodásával csak a védekezési jogainak érvényesülését akadályozza. A formális iratismertetés további jele abban mutatkozott meg, amikor következetesen minden egyes ügyben — a kiadott nyomtatványnak megfelelően — feltüntették a terhelt vonakodását és figyelmeztetését, holott ilyen valójában nem is történt (pl. a kecskeméti járásban).

A formalizmus további jeleit észlelték a vizsgálatok a baksai és a kővágószőlősi rendőrőrsökön, ahol a nyomozati iratok ismertetése olyképpen történt, hogy a nyomozótiszthelyettes maga olvasta fel a terheltnek előtt a nyomozásnak rájuk vonatkozó részeit, hogy a terheltre nem tartozó rész előttük titokban maradjon. Ennek az óvatosságnak azért nincs jelentősége, mert a nyomozás befejeztével a terhelt mind az ügyességtől, mind pedig a bíróságtól kérheti az iratok megtekintését és annak megtagadására — a fent említett okokból — nem kerülhet sor.

Gyakori hiba, hogy amikor egy bűnügyben több személyt nyilvánítottak terheltté, azok előtt a nyomozati iratokat nyomban a kihallgatásukat követően ismertetik. Ez a helytelen gyakorlat azt eredményezi, hogy a korábban kihallgatott terheltnek nem áll módjában megismerni a később (esetleg csak napok múlva) kihallgatott terhelttársának a vallomását, még ha az reánézve terhelő is.

Az egyszer már megtörtént iratismertetés után a terheltnek indítványára foganatosított újabb nyomozás anyagát a nyomozás végérvényes befejezésekor nem ismertetik a terhelt előtt. Legtöbbször azt az indokot hozzák fel helytelenül, hogy ilyen esetekben azokat a bizonyítékokat szerezték be, amelyeket a terheltnek jelöltek meg és amelyek erejét már egyéb úton nyilván ismerik.

Az iratismertetések időpontját gyakorta elmulasztják feltüntetni a jegyzőkönyvekben.

Ha nem is nagyszámú, de ennek ellenére komoly és az ügy érdemére kiható hiba, hogy figyelmen kívül hagyják a terhelt által előterjesztett nyomozás kiegészítését célzó indítvány teljesítését. Ilyen esetekben mellőzik a kötelezően előírt elutasító határozat meghozatalát is.

8. Az összefoglaló jelentések nem képezik a szorosan vett nyomozások anyagát, így azokat a terhelték előtt ismertetni nem kell. Ennek ellenére azok alapos és reális elkészítése éppen olyan fontos, mint a nyomozás anyagának egybegyűjtése, mert az eljáró nyomozók az összefoglaló jelentésekben részletesen és időrendi sorrendben kötelesek beszámolni arról, hogy milyen intézkedéseket tettek a bűncselekmény tettesének felderítése érdekében.

A rendőrörsök nem ismerték fel mindenütt az összefoglaló jelentések célját és így azok elkészítése során gyakorta helytelenül jártak el.

Az összefoglaló jelentések legnagyobb hibája, hogy nem tűnik ki belőlük minden elvégzett nyomozati tevékenység ideje és jellege. (Pl., hogy mikor volt kint a nyomozó a helyszínen, vagy hogy milyen irányban végzett vizsgálódást az ismeretlen tettes személyének megállapítása végett.)

Az összefoglaló jelentések egyik fontos feladata, hogy abban a nyomozó számot adjon azokról a ténykedésekről, amelyek a nyomozati iratokból egyébként nem tűnnének ki, mint pl. miért nem hallgatott ki tanúként olyan személyeket, akiknek a neve a nyomozás során felmerült és a kihallgatásuk indokoltnak látszik, vagy hogy pl. miért nem biztosított fontosnak látszó bűnjeleket, stb. Sok összefoglaló jelentés ilyen körülményekre nem tér ki, hanem megelégszik a nyomozó a kihallgatott tanúk és a terhelték neveinek és személyadatainak a pusztá felsorolásával.

A 103/1958. számú közös utasítás hatálybalépésétől kezdve a rendőrörsök helyesen az összefoglaló jelentéseket használják fel arra, hogy tájékoztassák a felettes rendőrkapitányságot, illetve a járási ügyészt a 103/1958. számú közös utasításban lefektetett büntetőjogi irányelvek alkalmazásához szükséges előfeltételekről (pl., hogy volt-e fegyelmi eljárás a terhelt ellen, megfizette-e az okozott kárt, stb.). Ez a gyakorlat azonban még nem nevezhető általánosnak.

Ugyancsak az összefoglaló jelentés mutatkozik a legalkalmasabbnak arra, hogy abban a nyomozó megjelölje a felderített bűncselekmény okait és hogy milyen intézkedéseket tett azok megszünté-

tése érdekében. A vizsgálatok még is állapították, hogy sok helyen ilyen törekvések észlelhetők, de még ez a tevékenység sem következetes.

Az összefoglaló jelentésben mutatkozik célszerűnek röviden utalni arra, hogy a rendőrség mikor tett intézkedést az erkölcsi és a vagyoni bizonyítványok beszerzésére.

9. *A nyomozások időtartama és azok határidejének meghosszabbítása körüli gyakorlat értékelése:*

E téren aránylag kevés mulasztást észleltek a vizsgálatok. Ez elsősorban az őrsparancsnokok fegyelmezettségére, valamint az egyre gyakoribbá váló felügyeleti ellenőrzésekre vezethető vissza. A rendőrségek által nyomozott bűnügyek nyomozási időtartama a legtöbb esetben 8—10 napra tehető.

Az ettől eltérő eseteket az alábbi, többnyire objektív okokra kell visszavezetni:

Ha a feljelentett bűncselekmény tettese ismeretlen, a rendőrségek a nyomozások fogantatására az iratokat 26—28 napig tartják maguknál és csak a 30 napos határidő lejártá előtt közvetlenül terjesztik azokat fel, amennyiben korábban nem sikerült a tettes személyének a megállapítása. Ez a gyakorlat nem kifogásolható akkor, ha ez alatt az idő alatt valóban nyomozások történnek.

Késleltette a nyomozások elrendelését és egyben a nyomozások befejezését is az időközben megszüntetett előzetes ellenőrzés módszere, amelynek leple alatt tényleges nyomozások történtek.

Késleltette a nyomozások befejezését a megkeresésekkel járó iratváltás, ezen belül is az a körülmény, hogy mind a megkereső, mind pedig a megkeresett rendőrségek csak a felettes kapitányságukon keresztül továbbíthatták a bűnügyi iratokat a rendeltetési helyükre. A rendőrkapitányságoknak ez a közbeiktatása ez időszerint még nem szüntethető meg, bár a rendőrségek nyomozati munkájának fokozatos javulásával a későbbiek során erre sor kerülhet.

Hasonló és ugyancsak a fenti körülményre visszavezethető késedelem észlelhető azokban az ügyekben, amelyekben az ügyészségeknek pótnyomozást kellett elrendelni.

Károsan hatott ki a nyomozati iratoknak az ügyészséghez való gyors áttétele az erkölcsi bizonyítványok beszerzése körül észlelt

bürokratikus eljárás. Gyakori jelenség volt ugyanis, hogy a rendőr-
őrsök addig nem terjeszthették fel az egyébként lenyomozott ügyek
iratait a rendőrkapitányságra, amíg azokhoz nem csatolták az er-
kölcsei bizonyítványokat, holott az alatt az idő alatt, amíg az erkölcsi
bizonyítvány beszerzése megtörtént, a rendőrkapitányságoknak
módjában állott volna a nyomozások anyagát felülvizsgálni és az
esetleg tapasztalt hiányok pótlásáról gondoskodni. Pl. a keszthelyi
rendőrkapitányságon olyannyira szigorúan betartották ezt a merev
szabályt, hogy amikor a keszthelyi rendőrőrs erkölcsi bizonyítvány
nélkül terjesztette fel a bűnügyi iratokat, a rendőrkapitányság azo-
kat pusztán ez okból visszaküldte a rendőrőrsnek. Az ilyen el-
járás bürokratikus és indokolatlanul késlelteti a nyomozások be-
fejezését. A helyes gyakorlat az, ha a rendőrőrsök, mielőtt a
nyomozást befejezik, az iratokat nyomban felterjesztik a rendőr-
kapitánysághoz és az erkölcsi-vagyoni bizonyítványok beszerzésére
tett intézkedéseiket az összefoglaló jelentés végén feltüntetik.

10. *A rendőrőrsi nyomozásokkal kapcsolatban észlelt egyéb jelenségek
értékelése:*

A rendőrőrsök által nyomozott bűnügyek iratai nagy többségük-
ben rendezettek voltak, megfelelőképpen felszerelték azokat irat-
jegyzékkel.

Kifogásolható jelenséggént kell megemlíteni, hogy egyes helye-
ken olyan iratokat is befűznek a nyomozati anyag közé, amelyek
nem tartoznak ahhoz szervesen és csak az iratok között való tájé-
kozódást nehezítik. Ilyen iratok pl. a különböző sürgető megkere-
sések, vagy közömbös jellegű iratváltások fogalmazványai.

Bács-Kiskun megye több rendőrőrsénél azt a helyi gyakorlatot
lehetett megállapítani, hogy a nyomozás iratait nem időrendi,
illetve logikai sorrendben fűzik egybe, hanem minden esetben a
terhelt kihallgatásáról készült jegyzőkönyv a kezdőirat és csak
ezt követően találhatók a tanúk vallomásáról készült jegyzőkönyvek
és egyéb bizonyítékok iratai. Ez a gyakorlat helytelenítendő, mert
megnehezíti az iratokban való tájékozódást.

Helyenként még helyesírási hibák fordulnak elő a nyomozati ira-
tokban, amelyek nagyon kedvezőtlen színben tüntetik fel a rendőr-
őrsök munkáját az iratokba betekintési joggal bíró személyek (ter-
helt, ügyvéd) előtt.

Bizonytalanság uralkodik atekintetben, hogy a nyomozati iratok
másolati példányait vajon a rendőrőrsök, vagy pedig a rendőr-

kapitányságok irattározzák-e. A legtöbb helyen a rendőrkapitányságok helyezik ezeket a másolatokat irattárba, minthogy a rendőrőrsök bűnügyi vonakozású ügyiratokat nem irattározhatnak. Ez az utasítás okszerűen a másolatokra is értendő, kivéve az összefoglaló jelentést, amelynek másolati példányaira a bűnügyi ügyviteli szabályzat kifejezett utasítást tartalmaz.

C)

A RENDŐRŐRSÖK BŰNCSELEKMÉNYT MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGÉNEK ÉRTÉKELESE.

A bűncselekményt megelőző tevékenység a bűnüldözés szerves része. Enélkül a bűnüldöző munka csonka és nem eredményezi a közbiztonság fokozatos javulását. A rendőrőrsöknek fontos feladata tehát, hogy a bűncselekmények megelőzése a bűnüldöző tevékenységük szerves részét képezze.

A bűncselekményt megelőző tevékenységnek változatos megnyilvánulásai vannak. Ezúttal csupán a leggyakoribbakat érintjük és azoknak a rendőrségi munkában való felhasználási módját értékeljük.

A korábbiakban már rámutattunk arra, hogy akkor helyes a nyomozás, ha annak során megállapítják a bűncselekmény elkövetését lehetővé tévő okokat, azt pl., hogy kinek a hanyagsága tette lehetővé a társul. tárgyának az ellopását. Megállapították a vizsgálatok, hogy ilyen irányú törekvések egyre gyakoribbakká válnak. Egyre több összefoglaló jelentésben lehetett olvasni, hogy a bűnügy nyomozója választ adott erre a kérdésre. Emellett azonban azt is meg kellett állapítani, hogy ezek a törekvések még nem voltak általánosak, sőt sok esetben az ügy nyomozója adós maradt ezzel a válasszal.

A bűncselekmény elkövetését lehetővé tévő okokat azonban nem csupán akkor kell keresni, amikor már konkrét bűnügyben tevékenykedik a nyomozó, hanem akkor is, amikor bűncselekmény még nem következett be. Minden rendőrnek nyitott szemmel kell járnia a területen és a bűncselekmények észlelése mellett észlelni kell azokat a jelenségeket is, amelyek bűncselekmények elkövetésének lehetnek okai. (Pl., hogy a szövetkezeti bolt raktárainak az ablakán nincs rács és könnyen be lehet a raktárba hatolni, rossz. az áll. gazd. gépházának teteje és a beeső eső tönkreeszi a gépeket.) Az a jó rendőr, akinek a járőrlapjain sok ilyen észlelést lehet találni.

A vizsgálatok azt is megállapították, hogy még számos fogyatékoság van a megelőző munka terén. Ezeket az alábbiakban lehet összegezni:

A megelőző intézkedések úgyszólván kizárólag a társadalmi tulajdon területére korlátozódnak. Alig lehetett találni olyan intézkedéseket, amelyek pl. a garázdaság, testisértések számának csökkentését célozták. (Mulatók ellenőrzése, az ittasokat kiszolgáló italboltos ellen rendszabályok fogantatása, stb.)

Helyenként még a társadalmi tulajdon területén sem fejtették ki a kívánalomnak megfelelő tevékenységet. Így pl. a jánosalmi rendőrőrs az egész félév során csak 4, a veszprémi külterületi rendőrőrs csak 3 és a simontornyai rendőrőrs csak 1 megelőző tevékenységről tudott beszámolni írásban.

Helyenként elmulasztják a megtett intézkedéseket írásban rögzíteni, holott ilyeneket végeznek. Pl. a balatonkenesei rendőrőrsparancsnok több olyan megelőző tevékenységről számolt be, amelyek valódiságát nem vontuk kétségbe, csupán azt kifogásoltuk, hogy ennek írásbeli nyomait nem észleltük.

Meg kellett azonban azt is állapítanunk, hogy egyes helyeken nincsenek tisztában a megelőző intézkedések lényegével. Így pl. azon a kiskunmajsai rendőrőrsön, ahol aránylag színvonalas nyomozati munkát és megfelelő irányítást tapasztaltunk, megelőző tevékenységnek tekintették azt a járőri jelentést, miszerint a járőr a szövetkezeti boltban összesöpörtetett, mert rendetlenséget észlelt.

A tolnai rendőrőrsön szerzett tapasztalatunk alapján arra a következtetésre kellett jutnunk, hogy a megelőző tevékenységek számbavétele kissé könnyelműen történt. Itt ugyanis a félév során 186 megelőző intézkedést mutattak ki a statisztikában, ugyanakkor ennek csak jelentéktelen töredékét lehetett írásban megtalálni.

— o —

A megelőzés céljait egyéb jellegű tevékenységek is szolgálják. Így pl. fontos megelőző munka a terület alapos megismerése, annak feltérképezése és ennek alapján történő járőrvezénylés. Dicséret illeti a kecskeméti külterületi rendőrőrsöt, ahol a területén elkövetett valamennyi bűncselekményt nyilvántartanak és az őrs térképén az elkövetési hely és a bűncselekmény jellegeinek megjelölésével feltüntetnek. Ilyen feltérképezéssel azonban még kevés helyen lehetett találkozni.

Fontos tevékenység a szokásos bűnözők gyakori ellenőrzésének és a körözött személyek nyilvántartásának a megszervezése. Helyenként ezeket a feladatokat is elhanyagolták. (Pl. Simontornyán), sőt azt kellett megállapítania a vizsgálatoknak, hogy a körözött személyek mutatójának pontos vezetése sok helyen nem történt meg.

D)

AZ ŐRSPARANCSNOKOK IRÁNYÍTÓ ÉS ELLENŐRZŐ TEVÉKENYSÉGÉNEK ÉRTEKELESE

A vizsgálati tapasztalatok szerint az őrsparancsnokok többsége fellépésük, szolgálatkészségük és testi adottságuk folytán alkalmasak a rendőrőrsök vezetésére. Ezek a tulajdonságok kedvezően jelentkeztek a fegyelem fenntartásában, a beosztottak segítésében és a kapott utasítások végrehajtásában. Az őrsparancsnokoknak eme tulajdonságai a nyomozati munkában olyképpen jelentkeztek, hogy a nyomozásokat aránylag gyorsan befejezték, (a nyomozó-tiszt-helyettesekkel együtt résztvettek egyes ügyek nyomozásában; elsősorban a helyszínes cselekményekben) és tőlük telhetően irányítást adnak a számukra. A vezetés és irányítás szép példáit találtuk a bátaszéki, a tamási, a kesztelyi és a kecskeméti külterületi rendőrőrsökön.

A most említett tevékenységeken túlmenően az őrsparancsnokok azonban ezidőszáig mélyrehatóbb irányító és ellenőrző tevékenységet nem képesek kifejtetni, mert ennek gátat szab az ő személyükben is jelentkező hiányos elméleti és gyakorlati felkészültség.

Az őrsparancsnokok irányító tevékenységét helyesen a szóbeliség és a közvetlenség jellemzi. A nyomozások elrendelése után a nyomozó-tiszt-helyetteseket élőszóval igazítják el. Ha menetközben a nyomozás irányát megkívánják szabni, azt ugyancsak élőszóval teszik meg. Az írásbeliség nyomait csupán akkor lehetett észlelni, amikor az őrs székhelyétől távollévő körzeti megbízottat bíztak meg a nyomozás teljesítésével, akihez az iratokat postán továbbították. Az ilyen alkalmakkor adott írásbeli eligazítások azonban meglehetősen hiányosak voltak, mert a feladatokat csupán általánosságban és nem részleteiben szabták meg.

A nyomozások befejezésekor gyakorolt ellenőrzés csupán formálisnak mondható. Az ellenőrzés legtöbbször csak olyan külsőségeken nyilvánuló jelenségekre terjed ki, mint pl.: hogy az iratok rendezettek-e,

erkölcsi bizonyítvány beszerzésére intézkedett-e a nyomozó-tiszthelyettes stb. Azonban az ügy érdemére vonatkozóan az őrsparancsnokok legnagyobb részének az ellenőrzése nem terjed ki. Így pl. rendszerint nem észlelik, hogy nem történt meg a terhelt által felemlített tanúk kihallgatása, nem tisztázták a terhelt védekezését, nem nyilvánították minden egyes szóbajöhető személyt terheltté, stb. Mindezeknek a mulasztásoknak pedig az az oka, hogy az őrsparancsnokoknak, többé kevésbé ugyanolyan hiányos az elméleti és gyakorlati felkészültsége, mint a nyomozótiszthelyetteseké.

III.

A hiányosságoknak számos okát tárták fel a vizsgálatok. Ezek egy része olyan természetű, amelyek megszüntetése nem a rendőrörsök feladatkörébe tartozik (pl. a technikai feltételek megjavítása, a tanfolyamok intenzívebb tartása, stb.). Ezeknek az okoknak megszüntetésére a felettes szervek intézkedéseket fognak tenni.

A hiányosságok döntő oka azonban a rendőrörsök tagjainak önszorgalmán alapuló elméleti és gyakorlati képzettség fokozásával szüntethető meg. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy minden egyes rendőrnek a legalaposabban ismerni kell a büntetőjogi vonatkozású rendelkezéseket: alaposan ismerni kell az anyagi és az eljárásjogi szabályokat, valamint a nyomozásokkal kapcsolatban folyamatosan kiadott utasításokat. Elsősorban az őrsparancsnokok feladatát képezi az alapvető jogszabályok (BHÖ., BP. 8/1958. Legf. Ü. számú utasítás, stb.) állandó és folyamatos oktatása, azok megtanulásának ellenőrzése és a gyakorlati munka során való alkalmazásuk megkövetelése. Minden egyes őrsparancsnoknak a legkomolyabban kell az önképzés problémájával foglalkozni. Oda kell hatniok, hogy a területükön a lehető legrövidebb időn belül minden egyes rendőr a legalaposabban megismerje a nyomozásokkal összefüggő jogszabályokat, mert csak ezáltal lesz biztosítható a nyomozások színvonalának fokozatos emelése.

Budapest, 1959. február 25.